

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης

Θεματική ενότητα:

Λυσίας, «Υπέρ Μαντιθέου», 18-19

Τίτλος:

«Οἷα ἢ μορφή, (οὐ) τοιάδε καὶ ἡ ψυχή(;)»

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΓΙΑΡΙΜΠΑΠΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σεναρία και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Οἷα ἢ μορφή, (οὐ) τοιάδε καὶ ἡ ψυχὴ(;))

Δημιουργός

Βασιλικὴ Γυαρίμπαπα

Διδακτικὸ ἀντικείμενο

Αρχαία Ἑλληνικὴ Γλῶσσα καὶ Γραμματεία Θεωρητικὴς Κατεύθυνσης

(Προτεινόμενη) Τάξη

Β΄ Λυκείου

Χρονολογία

Νοέμβριος 2013

Διδακτικὴ/Θεματικὴ Ἐνότητα

Ρητορικὰ Κείμενα: Λυσίας, «Υπὲρ Μαντιθέου», 18-19

Διαθεματικὸ

Ναι

Ἐμπλεκόμενα γνωστικὰ ἀντικείμενα

Ι. Φιλολογικὴς Ζώνης

Αρχαία Ἑλληνικὴ Γλῶσσα καὶ Γραμματεία

Νεοελληνικὴ Γλῶσσα

Φιλοσοφία

Χρονικὴ διάρκεια

±6 διδακτικὲς ὥρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας.

II. Εικονικός χώρος: Σύστημα διαχείρισης τάξης [Edmodo](#).

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Καταρχάς, οι μαθητές και ο διδάσκων πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση βασικών εργαλείων των νέων τεχνολογιών (κειμενογράφο, πρόγραμμα παρουσιάσεων, περιήγηση στο διαδίκτυο), καθώς και με το σύστημα διαχείρισης τάξης [Edmodo](#). Προαπαιτούμενη θεωρείται η εξοικείωση και των δύο μερών με την *ομαδοσυνεργατική* μέθοδο.

Εξάλλου, ο διδάσκων θα πρέπει να είναι προετοιμασμένος να αντιμετωπίσει το μάθημα των Αρχαίων με νέα οπτική, όπου το κείμενο προσεγγίζεται με πιο ολιστικό τρόπο.

Η υλοποίηση του σεναρίου προϋποθέτει τη διάθεση έξι φορητών υπολογιστών με πρόσβαση στο διαδίκτυο. Καλό είναι να υπάρχει και η εναλλακτική λύση της βιβλιοθήκης, καθώς κάποια εγχειρίδια μπορούν να αναζητηθούν και σε φυσικό χώρο.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο επιχειρεί να προσεγγίσει την ενότητα των παραγράφων 18-19, που αποτελούν το τέλος της *Πίστεως*. Ολοκληρώνοντας ο Μαντίθεος την επιχειρηματολογία του σχετικά με την υποδειγματική του στρατιωτική συμπεριφορά, «κλείνει» το κύριο μέρος της απολογίας του προβάλλοντας και τεκμηριώνοντας **το**

κριτήριο αξιολόγησης του πολίτη. Οι μαθητές θα μελετήσουν το κείμενο γλωσσικά, μέσα όμως από μια καθολική οπτική και όχι μονοδιάστατα ως άλλο ένα αρχαίο ελληνικό κείμενο. Θα το συγκρίνουν με μεταφράσεις που τους δίνονται· θα αναζητήσουν τη σύνδεση ή μη της σημασίας αρχαιοελληνικών λέξεων με τις ομόρριζες τους νεοελληνικές· θα ανακαλύψουν τη δεινότητα της έκφρασης του ρήτορα μέσω των σχημάτων λόγου και ειδικότερα της αντίθεσης. Στη συνέχεια, θα αξιοποιήσουν άλλες πηγές, για να διαπιστώσουν κατά πόσο οι επιλογές (πολιτικές, κοινωνικές, ηθικές) των αρχαίων Ελλήνων συνδέονται με τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο τους, καθώς και κατά πόσο επηρεάζονται οι φιλοσοφικές τους τάσεις από αυτό (*φαίνεσθαι - είναι*). Παράλληλα, θα κάνουν και αντίστοιχες αναγωγές στο σήμερα και στις σύγχρονες τάσεις των πολιτών. Θα αντιληφθούν έτσι και το πώς η στάση αυτή των πολιτών καθορίζεται από το ιστορικοπολιτικό σκηνικό της εκάστοτε εποχής. Θα παραγάγουν λόγο ορμώμενο από τις δικές τους κρίσεις και αξιολογήσεις σχετικά με τα προηγούμενα. Τέλος, θα μελετήσουν και θα αξιολογήσουν την τέχνη της πειθούς του συγκεκριμένου ρήτορα και θα εκτιμήσουν την αρετή του στη χρήση της *ηθοποιίας και παθοποιίας*.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Στη Β΄ Λυκείου, δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να γνωριστούν με ένα πολύ ενδιαφέρον κειμενικό είδος, αυτό των ρητορικών κειμένων. «Τα ρητορικά κείμενα είναι η υλοποίηση της αντιλήψεως που είχαν οι κλασικοί Έλληνες για το λόγο ως εκφραστική ικανότητα. Ήταν γι' αυτούς ό,τι διαφοροποιούσε κυρίως τους ανθρώπους από τα ζώα.» (Θεοδωρακόπουλου Β., «Πληροφορίες υποδομής για την ερμηνεία των ρητορικών κειμένων», από το [Βιβλίο του Καθηγητή, σελ. 19](#)). Καθώς έχουν γνωρίσει την ιστοριογραφία από την ύλη της Α΄ Λυκείου και έχουν εξοικειωθεί με τις δικές της μεθόδους και φόρμες γραφής, στη Β΄ Λυκείου τους δίνεται η δυνατότητα να ασχοληθούν με έναν άλλο κλάδο της πεζογραφίας, που σημαδεύει τόσο εκείνη την

εποχή όσο και προεκτείνεται στη σύγχρονη καθημερινότητα και βρίσκει εφαρμογή σχεδόν σε όλες τις εκφάνσεις της. Έτσι, γίνεται με κάποιο τρόπο «γέφυρα» για τη μεθοδική πια πρόσληψη της θεωρίας της τέχνης του λόγου στη Γ' Λυκείου στο μάθημα της Έκθεσης-Έκφρασης. Παρόλο που σε μια ιδανική διδακτική πρακτική, όπου ο χρόνος θα είναι σύμμαχος της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών, οι μαθητές προβλέπεται να έρθουν σε επαφή με διάφορα είδη αρχαίων ελληνικών κειμένων, ανάμεσά τους και δείγματα ρητορικής, στο πλαίσιο της θεματογραφίας, ωστόσο η προσέγγιση αυτή γίνεται εντελώς αποσπασματικά και καθαρά μέσα από ένα πρίσμα μορφοσυντακτικής ανάλυσής τους. Αντίθετα, στο μάθημα των Ρητορικών Κειμένων, μπορούν πια να γνωρίσουν σχεδόν ολοκληρωμένο ένα δείγμα από κάθε κατηγορία ρητορικών λόγων. Έτσι, η προσπάθεια που καταβάλλεται μέσα από το σενάριο είναι να μπορέσουν οι μαθητές, πέρα από την κλασική επιδερμική ατένιση των αρχαίων ελληνικών κειμένων, να εστιάσουν εκτός από το περιεχόμενο και στη γενικότερη λειτουργία του λόγου, στο επικοινωνιακό του πλαίσιο, στην «μαγεία» που η τέχνη της πειθούς κατορθώνει να αποπνεύσει σε κάθε χρονική στιγμή, λειτουργώντας σε ένα πλαίσιο ομαδικό και διερευνητικό. Ο διδάσκων, στεκόμενος ως απλός αρωγός σε αυτή την ανακαλυπτική απόπειρα, επιδιώκει να συντονίσει και να τους στηρίξει στο έργο τους.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το σενάριο αυτό επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να γνωρίσουν συγκεκριμένες πτυχές του ιδιωτικού και δημόσιου βίου των αρχαίων Ελλήνων, καθώς και πώς αυτές δένονται μεταξύ τους σε ένα σύνολο αξεχώριστο όπου αλληλεπιδρούν και αλληλοεπηρεάζονται, κάτω από τις «επιταγές» των εκάστοτε πολιτειακών μορφών.
- Να αντιληφθούν την αιτία για την οποία οι αρχαίοι Έλληνες συμπεριλάμβαναν τη ρητορική στο εκπαιδευτικό τους σύστημα, καθώς και

πώς «ή πειθοῦς δημιουργός» φαίνεται να είναι ζητούμενο σε κάθε εποχή, πολλές φορές μάλιστα αγνοώντας τις δεοντολογικές αρχές που την περιβάλλουν και αναλαμβάνοντας ρόλο δημαγωγού.

- Να αξιολογήσουν τη βαρύτητα των επιχειρημάτων και, κατά συνέπεια, την αποτελεσματικότητα της τεκμηρίωσης, όπως τη χειρίζεται ο Λυσίας.
- Να εκτιμήσουν τις μεθόδους και την αρετή με την οποία ο Λυσίας επιτύγχανε την προμελετημένη απόδοση των χαρακτήρων των ομιλητών, για τους οποίους έγραφε τους λόγους του (*ηθοποιία - παθοποιία*).
- Να τολμήσουν μια αξιολογική κρίση για τη δοκιμασία, αν τελικά ήταν ο Μαντίθεος άξιος για το αξίωμα του βουλευτή.
- Να συμπεράνουν ως προς την εικόνα του «καλοῦ κάγαθοῦ πολίτου», όπως προβάλλεται μέσω των λεγομένων του δοκιμαζόμενου Μαντίθεου, αλλά και να σχηματίσουν την προσωπική τους άποψη για τον ιδανικό πολιτευόμενο του σήμερα.
- Να μπορέσουν να αναγνωρίσουν τον φιλοσοφικό προβληματισμό που προκύπτει από την αντιπαράθεση του «**φαίνεσθαι**» και του «**είναι**», τόσο στα λεγόμενά του εν λόγω απολογούμενου, όσο και σε εκφάνσεις της σημερινής πολιτικής και κοινωνικής ζωής.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Με το σενάριο αυτό επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να προσεγγίσουν το κείμενο λεξιλογικά, έτσι ώστε να αντιληφθούν την εξέλιξη της γλώσσας μέσα στον χρόνο ως ενός ζώντος οργανισμού.
- Να ανακαλύψουν πώς η γλώσσα γίνεται εργαλείο στα χέρια του Λυσία και μέσα από την έντεχνη χρήση των σχημάτων λόγου επιτυγχάνει τον στόχο του, την προβολή του ήθους του πελάτη του.
- Να δημιουργήσουν *πολυτροπικά κείμενα*, ενδεικτικά της προσπάθειάς τους να αιτιολογήσουν και να τεκμηριώσουν επιλογές και κρίσεις.

Γραμματισμοί

Με το σενάριο αυτό επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τα ανοιχτά περιβάλλοντα μάθησης (όπως τα διαδικτυακά λεξικά, τα σώματα κειμένων, τις ψηφιακές εγκυκλοπαίδειες).
- Να αντιληφθούν τη σημασία που έχει για το επιτυχές αποτέλεσμα του λόγου η αριστοτεχνική χρήση των σχημάτων λόγου και ιδιαίτερα της αντίθεσης.
- Να αναζητήσουν και να κατανοήσουν τον πραγματολογικό πλούτο που παρέχεται μέσα από το κείμενο που μελετάται, αλλά και να συνδέσουν τις γνώσεις αυτές με το ιστορικοπολιτικό πλαίσιο της εποχής.
- Να επιτύχουν μια κριτική ματιά ως προς τις συμπεριφορές που περιγράφονται ή υπονοούνται και να κάνουν αναγωγές στο σήμερα.
- Να αξιολογήσουν κριτικά τις μεθόδους και το ύφος του λογογράφου.
- Να μάθουν να λειτουργούν ομαδικά στην προσπάθειά τους να ανακαλύψουν τη γνώση.
- Να παράγουν κριτικά κείμενα, είτε παραδοσιακά είτε πολυτροπικά, έτσι ώστε να μπορέσουν διαλογικά με τους συμμαθητές τους να εξάγουν συμπεράσματα.

Διδακτικές πρακτικές

Η ομαδοσυνεργατική μάθηση είναι το πρώτο ζητούμενο. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και δοκιμάζονται στην ευρετική – ανακαλυπτική μάθηση. Το τελικό, όμως, προϊόν της δραστηριότητάς τους είναι κοινό. Οι ομάδες συνομιλούν και ανταλλάσσουν εντυπώσεις και γνώσεις, με στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων για τα δεδομένα εκείνης της εποχής, αλλά και τον σχηματισμό κρίσης σχετικά με δεδομένα και ζητούμενα του σήμερα. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού έγκειται στο να συντονίζει την εργασία των ομάδων, να ενθαρρύνει, να λύνει απορίες, να προσφέρει ερεθίσματα για περαιτέρω διερεύνηση θεμάτων που προκύπτουν.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Σε μια εποχή πολιτικής κρίσης, το πρότυπο του «καλού κάγαθού» ενεργού πολίτη αποτελεί ζητούμενο. Μια τέτοια σκέψη αποτέλεσε την αφορμή του σεναρίου. Ερωτήματα και προβληματισμοί για την ταυτότητα του πολιτευόμενου στην εποχή του Μαντίθεου και την αντίστοιχη ευκαιρία της εποχής μας ανακύπτουν διαβάζοντας τις παραγράφους που πραγματεύεται το σενάριο αυτό. Παράλληλα, η αμφιβολία των μαθητών για το κατά πόσο ταυτίζεται η εικόνα και με την ουσία, που προσπαθεί να παρουσιάσει διά στόματος Μαντίθεου ο Λυσίας, τους προκαλεί για περαιτέρω εμβάθυνση.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνδέεται με όσα προβλέπει το [Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών](#) για τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη θεωρητική κατεύθυνση, καθώς προβάλλει τις βασικές αρετές του Λυσία, αλλά και την επιμονή των αρχαίων Ελλήνων στην ανάδειξη των αρετών του πολίτη.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στο σενάριο έγκειται στη γνωριμία των μαθητών με επιλεγμένους διαδικτυακούς τόπους, καθώς και στην άντληση πληροφοριών ύστερα από κριτική επεξεργασία από αυτούς. Εξάλλου, θα αντιληφθούν την αξία και τη λειτουργικότητα των ψηφιακών πόρων, όπως είναι τα λεξικά και τα σώματα κειμένων που προσφέρονται για την κειμενική μελέτη. Θα χρησιμοποιήσουν κειμενογράφο για τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων και την ανάδειξη με αυτόν τον τρόπο πτυχών του κειμένου και του περιεχομένου του με ενδιαφέροντα τρόπο. Τέλος, θα μάθουν να επικοινωνούν και να αλληλεπιδρούν στο περιβάλλον του συστήματος διαχείρισης τάξης [Edmodo](#).

Η προστιθέμενη αξία που προκύπτει από την αξιοποίηση των ΤΠΕ είναι κυρίως η δυνατότητα κριτικής διάδρασης με τις προσφερόμενες δυνατότητες του διαδικτύου

στην προσπάθεια του μαθητή να διαμορφώσει μια κριτική ταυτότητα δέκτη και πομπού της γνώσης.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Αρχές Φιλοσοφίας Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης – Κεφάλαιο 3: Αναζητώντας τη γνώση. 3. [Η ανάγκη μιας συνθετικής προσέγγισης \(Καντ\)](#).

Έκφραση-Έκθεση Γ΄ Λυκείου:

Α. Επίκληση στη λογική: [Επιχειρήματα και τεκμήρια](#)
[-Εγκυρότητα, αλήθεια, ορθότητα ενός επιχειρήματος](#)

Ρητορικά Κείμενα: [Λυσίας, «Υπέρ Μαντιθέου», 18-19.](#)

[-Βιβλίο του Καθηγητή](#), σελ. 41-44, 114, 117, 121. Βλ. και [εδώ](#) [πηγή: Google Docs].

[Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου](#) – Κεφ. Β: Παρατακτική σύνδεση των προτάσεων. Γ. [Σύνδεση με αντιθετικούς συνδέσμους](#).

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Καζάζης, Ι. Ν. 1992. *Αρχαιοελληνικός πεζός λόγος. Προλεγόμενα στην τέχνη της γραφής του*. Θεσσαλονίκη: Ζήτης, 93-95.

Κυρτάτας Δ.Ι. & Σ. Ι. Ράγκος. 2010. «Η Ελληνική Αρχαιότητα: Πόλεμος – Πολιτική - Πολιτισμός»: [«Νομοθέτες και τύραννοι: 1. Να συγκαλείς τη συνέλευση των πολιτών σε διαστήματα τακτά»](#). *Αρχαιογνωσία και Αρχαιογλωσσία στη Μέση Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: ΚΕΕ / ΙΝΣ (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη).

Perseus Digital Library – Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Περσέα:

[-Αριστοτέλης, «Ρητορική», 1.9.26](#). Στο *Aristotle. Ars Rhetorica*. 1959. Ed. W. D. Ross. Oxford. Clarendon Press.

-[Αριστοφάνης, «Ιππής», 565-580](#). Στο *Aristophanes Comoediae* I. 1907. Ed. F.W. Hall and W.M. Geldart. Oxford. Clarendon Press.

-[Αριστοφάνης, «Ορνιθες» 1263-1312](#). Στο *Aristophanes Comoediae* II. 1907. Ed. F.W. Hall and W.M. Geldart. Oxford. Clarendon Press.

-[Ηρόδοτος, «Ιστορίες» 5.71](#). Στο Herodotus. 1920. Engl. translation A. D. Godley. Cambridge. Harvard University Press.

-[Λυσίας, «Υπέρ Μαντιθέου», 18-19](#). Στο *Lysias*. 1930. Engl. translation W. R. M. Lamb. Loeb Classical Library. Cambridge, MA: Harvard University Press - London: William Heinemann, Ltd.

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-[Θουκυδίδης, «Ιστορίες», 2.42.3, 2.65.1. – 2.65.13](#). Στο *Thucydidis Historiae* I–II. 1942. Ed. H. S. Jones & J. E. Powell. Oxford: Clarendon Press.

-[Ισοκράτης, «Αρχίδαμος», 59](#). Στο *Isocrates*. I–III. 1980. Ed. G. Norlin. Loeb Classical Library. Cambridge, MA: Harvard University Press / London: William Heinemann Ltd.

-[Ισοκράτης, «Προς Νικοκλέα», 15-26](#). Στο *Isocrates*. I–III. 1980. Ed. G. Norlin. Loeb Classical Library. Cambridge, MA: Harvard University Press / London: William Heinemann Ltd.

-[Λυσίας, «Υπέρ Μαντιθέου», 1-21](#). Στο *Lysias*. 1930. Ed. W. R. M. Lamb. Loeb Classical Library. Cambridge, MA: Harvard University Press - London: William Heinemann, Ltd.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Βίντεο

[“Presidential debates: Why the little things matter”](#). Από την εκπομπή “The Wall Street Journal” [“WSJ Live”] (διάρκειας 11’17’’) [πηγή: YouTube].

Ταινίες / Ντοκιμαντέρ

[«Μια τάξη φυλετικά διαχωρισμένη»](#) [A Class Divided] 26/03/1985 (διάρκειας 52’31’’) σενάριο: William Peters – Charlie Cobb, παραγωγή-σκηνοθεσία: William Peters, Frontline PBS [πηγή: “Dailymotion”].

Φωτογραφίες/ Εικόνες

[Εικόνες](#) [πηγή: “Google Drive”]

Ιστοσελίδες

Βαρδάκη, Ε. [«Γιατί οι πολιτικοί βάζουν τα μαλλιά τους;»](#), εφημ. «Το Βήμα», 02/04/2013.

[Edmodo](#) [Εκπαιδευτική πλατφόρμα μάθησης]

[«Είναι ή φαίνεσθαι: Φιλοσοφικό ερώτημα με πολλές προεκτάσεις»](#), 10/03/2012 [πηγή: «Στοχασμοί & Λογισμοί» - Ιστολόγιο].

[Εξωτερική εμφάνιση](#)

[πηγή: «Γνωμολογικόν»-Αποφθέγματα, Γνωμικά, Αφορισμοί, Ρητά, Παροιμίες και άλλα].

[Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Αθήνα](#) [πηγή: ιστοσελίδα του Σ. Τόγια].

Νικολόπουλος, Κ. [«Πολιτική VS Image making»](#), 04/10/2010 [πηγή: “My Precious” – ιστολόγιο της Χ. Ακριώτη].

[«Οι σύνδεσμοι μέν-δέ»](#). Απόσπασμα ομιλίας του Γενικού Επιθεωρητή της Γαλλίας G. Oube στο Διεθνές Εκπαιδευτικό Σεμινάριο Καθηγητών για τη Διδασκαλία των Κλασικών Γλωσσών στην Εκπαίδευση, που έγινε στις 13-16 Μαΐου 1974 στις Sevres [πηγή: Ιστοχώρος του Βασίλη Συμεωνίδη – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].

[«Οι “υπερβολικά ανθρώπινοι” πολιτικοί και η μετάλλαξη των image makers σε... image breakers»](#), 01/08/2013 [πηγή: “Fouit”- ηλεκτρονική εφημερίδα].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

Αρχές Σύνταξης της Αρχαιοελληνικής Γλώσσας:

[-Παρατακτική σύνδεση](#)

[-Σύνδεση](#)

[Βασικό Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής](#)

[Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ Φάση: Εισαγωγικά. Σύνδεση με τα προηγούμενα. Επεξεργασία του κειμένου όσον αφορά τη λεξιλογική και τη μεταφραστική του ανάλυση.

Σε προηγούμενη ώρα μέσα στην τάξη, οι μαθητές θα χωριστούν σε έξι ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων, που όμως θα δουλέψουν στα ίδια Φύλλα Εργασίας. Θα δοθούν οι κωδικοί των μαθητών στο [Edmodo](#) και θα τους ζητηθεί να γνωριστούν περισσότερο με το περιβάλλον και τους φακέλους που αντιστοιχούν στις ομάδες τους μέσα σε αυτό, ως εργασία για το σπίτι.

Αρχικά, λοιπόν, ο διδάσκων διαβάζει με επιτονισμό σε συγκεκριμένα σημεία δύο με τρεις φορές το απόσπασμα. Στη συνέχεια, ζητάει από τους μαθητές να ανακαλέσουν στη μνήμη τους όσα προηγήθηκαν και ιδιαίτερα την επιχειρηματολογία του Μαντίθου που αναφέρεται στο στρατιωτικό του παρελθόν. Ακόμα, τους ζητείται να θυμηθούν σε ποιο μέρος του δικανικού λόγου βρισκόμαστε, έτσι ώστε να αντιληφθούν ότι πρόκειται για το τελευταίο κομμάτι της *Αποδείξεως*.

1^η Δραστηριότητα: Λεξιλογική εξομάλυνση και επεξεργασία

Οι μαθητές της κάθε ομάδας θα βρουν τα Φύλλα Εργασίας αναρτημένα στο [Edmodo](#) του διδάσκοντος και ιδιαίτερα στο σχετικό μάθημα, αλλά παράλληλα θα τους δοθούν και σε έντυπη μορφή. Σύμφωνα με το [1^ο Φύλλο Εργασίας](#) θα ανατρέξουν στα Σώματα Κειμένων που διαθέτει η [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) καθώς και ο

Περσέας και εκεί, αφού μελετήσουν τις μεταφράσεις των παραγράφων, θα εντοπίσουν και θα επιχειρήσουν να ερμηνεύσουν λέξεις που δε γνωρίζουν, με τη βοήθεια ψηφιακών λεξικών. Έτσι, θα τους δοθεί και η ευκαιρία να παρατηρήσουν διαφορές στη μετάφραση και να κάνουν αξιολογικές κρίσεις για αυτό. Τέλος, θα συμπληρώσουν έναν πίνακα, προσθέτοντας και ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής για τα έτυμα που τους δυσκόλεψαν.

2^η Δραστηριότητα: Μελέτη του σχήματος της αντίθεσης και της λειτουργίας του

Στη συνέχεια, οι μαθητές προϊδεάζονται από το Φύλλο Εργασίας σχετικά με την ύπαρξη και τη σημασία του αντιθετικού συλλογισμού στην αρχαία ελληνική γραμματεία εν γένει. Τους ζητείται, λοιπόν, να ανακαλύψουν μέσα στο κείμενο τέτοιου είδους αντιθέσεις, αφού μελετήσουν συγκεκριμένες αναφορές και σχετικές μελέτες που υπάρχουν στο διαδίκτυο και στα σχολικά εγχειρίδια, και να εκφράσουν τη γνώμη τους σχετικά με τη λειτουργικότητα τους στο κείμενο.

Για την κάθε δραστηριότητα ζητείται από τους μαθητές να αποθηκεύσουν τις εργασίες τους στο [Edmodo](#), στον δικό τους φάκελο. Έτσι, ο διδάσκων μπορεί να αξιολογεί την πορεία των ευρημάτων και των εργασιών των μαθητών.

Η φάση αυτή θα διεξαχθεί στο εργαστήριο των υπολογιστών ή μέσα στην αίθουσα με έξι φορητούς υπολογιστές και θα διαρκέσει δύο διδακτικές ώρες.

Β' Φάση: Ερμηνευτική και πραγματολογική προσέγγιση του κειμένου

Το 2^ο Φύλλο Εργασίας πραγματεύεται την αναζήτηση ερμηνευτικών και πραγματολογικών σχολίων του κειμένου, καθώς και την αξιολόγησή τους από τους μαθητές.

1^η Δραστηριότητα: Σύνδεση εξωτερικής εμφάνισης με πολιτικές πεποιθήσεις

Οι μαθητές, αφού ερμηνεύσουν λέξεις και φράσεις που αφορούν την εξωτερική εμφάνιση του Μαντίθεου, θα αναζητήσουν σε ιστοτόπους αλλά και σε παράλληλα κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας που τους δίνονται, τη γενικότερη άποψη που επικρατούσε εκείνη την εποχή σχετικά με την εικόνα που πρόβαλλε το πρότυπο του αρχαίου Έλληνα. Παράλληλα, θα προσπαθήσουν να συνδέσουν τις πληροφορίες

αυτές με τεκμήρια που τους παρέχουν οι γλυπτικές απεικονίσεις γνωστών ανδρών της εποχής. Έπειτα, θα ανακαλέσουν προηγούμενες αναφορές που ο ίδιος ο Μαντίθεος έχει χρησιμοποιήσει σχετικά με το πώς η εξωτερική εικόνα ενός πολίτη παραπέμπει σε πολιτικές θέσεις και αντιλήψεις. Έτσι, με βάση όλο αυτό το υλικό θα επιχειρήσουν να διατυπώσουν τις δικές τους αιτιολογήσεις και κρίσεις για αυτήν τη σύνδεση.

2^η Δραστηριότητα: Το φαίνεσθαι και το είναι

Ορμώμενοι από τα προηγούμενα οι μαθητές θα περάσουν στη μελέτη μιας άλλης φιλοσοφικής αντίθεσης που σημάδευε ανέκαθεν τη ζωή αλλά και κυρίως την πολιτική κονίστρα, αυτής του «φαίνεσθαι» και του «είναι». Αφού παρακολουθήσουν ένα βίντεο, ενδεικτικό της δύναμης του «φαίνεσθαι» στον σχηματισμό προκαταλήψεων και στερεοτύπων, και αφού ανακαλύψουν πώς το ερώτημα αυτό έπαιξε σημαντικό ρόλο και στη φιλοσοφική ενασχόληση πολλών προσώπων, θα τους ζητηθεί να κάνουν αναγωγή αυτής της στάσης και σκέψης στην οπτική αντίληψη του σημερινού πολίτη. Θα παρακολουθήσουν ακόμη ένα βίντεο σχετικά με την επιρροή της εμφάνισης των πολιτικών στο εκλογικό σώμα και θα διαβάσουν άρθρα που αφορούν τη σημασία που έχει αποκτήσει το επάγγελμα των Αισθητικών Συμβούλων Εμφάνισης στη σταδιοδρομία των πολιτικών. Το τελικό ζητούμενο της δραστηριότητας θα είναι η συγγραφή ενός άρθρου-έκκλησης προς τους σύγχρονους πολιτικούς να επιδιώξουν την ουσία και όχι την εμφάνιση.

Με το **3^ο Φύλλο Εργασίας** αυτό που επιδιώκεται είναι να μπορέσουν οι μαθητές, στηριζόμενοι σε όσες αναφορές έχουν προηγηθεί ή έχει υπαινιχθεί ο Μαντίθεος, αλλά και σε παράλληλα κείμενα που τους δίνονται, σχετικά με το πρότυπο του βουλευτή, να σχεδιάσουν διαγραμματικά το προφίλ του ιδανικού πολιτευόμενου.

Στο τέλος των ερευνών τους και της διεκπεραίωσης των αποστολών τους, θα τους ζητηθεί να αποθηκεύσουν τα ευρήματα και τα δημιουργήματά τους στον οικείο φάκελο στο **Edmodo**. Η φάση αυτή θα διαρκέσει τρεις ώρες.

Γ' Φάση: Η ρητορική δεινότητα του Λυσία

Στο **4^ο Φύλλο Εργασίας** επιχειρείται οι μαθητές να αναγνωρίσουν στην πράξη αυτό που ως θεωρία έχουν μάθει στην εισαγωγή τους όσον αφορά το πώς η ρητορική γίνεται «πειθοῦς δημιουργός».

Δραστηριότητα 1^η: Ενθυμήματα και τέχνη της πειθοῦς

Οι μαθητές ανάγονται σε μια υψηλότερη εκπαιδευτική βαθμίδα, της Γ' Λυκείου, και ανακαλύπτουν στο βιβλίο της Έκφρασης-Έκθεσης τη θεωρία σχετικά με **τους συλλογισμούς, τα επιχειρήματα και την αξιολόγησή τους**. Έτσι, στη συνέχεια, τους ζητείται να καταγράψουν τα επιχειρήματα με τα οποία προσπαθεί να πείσει ο Μαντίθεος-Λυσίας, στην ενότητα που επεξεργαζόμαστε, και να τα αξιολογήσουν, σύμφωνα με όσα διάβασαν.

Δραστηριότητα 2^η: Ηθοποιία

Ο διδάσκων έχει ήδη αρκετές φορές ασχοληθεί με τον χαρακτηρισμό των προσώπων που εμπλέκονται στη δικαστική αυτή διαμάχη. Έτσι, οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι με την αναγνώριση γνωρισμάτων που διαμορφώνουν ή συμπληρώνουν την εικόνα των προσώπων. Πρέπει, λοιπόν, να εξάγουν συμπεράσματα σχετικά με το πώς ηθογραφούνται τα πρόσωπα και ιδιαίτερα ο Μαντίθεος, αλλά και να τεκμηριώσουν τις κρίσεις τους με αναφορές στο κείμενο.

Δραστηριότητα 3^η: Παθοποιία

Η τελευταία δραστηριότητα έχει περισσότερο εικονιστικό-ενσυναισθητικό χαρακτήρα. Ο διδάσκων ζητά από τους μαθητές να «χρωματίσουν» τα *πάθη*. Να αποδώσουν, δηλαδή, αφού τα αναγνωρίσουν, τα συναισθήματα που εγείρει ο Μαντίθεος στην ψυχή των ακροατών του χρωματικά και στη συνέχεια να τα εντοπίσουν μέσα στο κείμενο και στη λεκτική τους μορφή.

Και πάλι θα αναρτήσουν τα αποτελέσματα της εργασίας τους στο **Edmodo** και τον φάκελο της ομάδας τους. Η φάση αυτή θα διαρκέσει μία ώρα.

Δ' Φύση: *Αναστοχασμός και διάλογος των μαθητών για όσα ανακάλυψαν και δημιούργησαν*

Την επόμενη φορά που ξαναβρίσκεται η παραδοσιακή τάξη, γίνεται ανακεφαλαίωση όσων δεδομένων άντλησε ο καθηγητής από τις αναρτήσεις των παιδιών στη διαδικτυακή τάξη.

Ως τελικό έργο αυτού του σεναρίου, ο διδάσκων ζητά από τους μαθητές, στο πλαίσιο ατομικής εργασίας στο σπίτι, να καταγράψουν σε ένα δοκιμακό κείμενο τις σκέψεις τους σχετικά με την πρότυπη εικόνα τους για τον πολιτικό του σήμερα.

Ο διδάσκων αξιολογεί τις εργασίες των ομάδων κατ' ιδίαν σε κάθε φάση, ενώ παράλληλα τιμά ανάλογα και τη συνεργατική αλλά και τη συμμετοχική διάθεση των παιδιών στις ομάδες.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1^ο Φύλλο Εργασίας

Δραστηριότητα 1:

Με τις παραγράφους 18 και 19 ο Μαντίθεος ολοκληρώνει το μέρος του λόγου του που, όπως γνωρίζετε, αποτελεί την *Πίστιν* (απόδειξη). Έτσι, το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει θεωρείται ίσως ακόμη και καταλυτικό για την επιρροή των ακροατών-δικαστών ως προς την τελική τους απόφαση.

Αναζητήστε στις ιστοσελίδες της [Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#) και του [Περσέα](#) το απόσπασμα αυτό και μελετήστε τις μεταφράσεις που σας δίνονται. Σημειώστε τις λέξεις που δε γνωρίζετε στον παρακάτω πίνακα και αναζητήστε τις:

- Είτε στο [Βασικό Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα (στην μπάρα αναζήτησης γράφετε το λήμμα που σας ενδιαφέρει ή μέρος του λήμματος μαζί με το σύμβολο %).
- Είτε [στο λεξικό Liddell – Scott](#).

Γράψτε τη σημασία τους στη δεύτερη στήλη του πίνακα, ενώ στην τρίτη στήλη γράψτε από δύο ομόρριζα για την καθεμιά.

Αρχαίο ελληνικό λήμμα	Σημασία	Ομόρριζες λέξεις

Δραστηριότητα 2:

Αν προσέξει κανείς τα αρχαία ελληνικά κείμενα, θα διαπιστώσει ότι ο αντιθετικός συλλογισμός αποτελεί ένα ξεχωριστό χαρακτηριστικό της αρχαιοελληνικής σκέψης. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα το σχήμα αυτό είναι εμφανές και μάλιστα με διάφορες παραλλαγές.

Μελετήστε τις παρακάτω σελίδες, όπου γίνεται αναφορά στο σχήμα της αντίθεσης, και αξιοποιήστε τις πληροφορίες που σας δίνονται για να πραγματοποιήσετε την παρακάτω δραστηριότητα.

- [Βιβλίο του Καθηγητή](#), σελ. 41-44.
- Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: [εδώ](#) και [εδώ](#).
- [Οι σύνδεσμοι μέν – δέ](#).
- [Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας \(Α, Β, Γ Γυμνασίου\)](#).
- *Αρχαιοελληνικός πεζός λόγος*, Ι. Ν. Καζάζης ([απόσπασμα](#)).

Να εντοπίσετε όλες τις αντιθέσεις σε αυτές τις δυο παραγράφους και να τις καταγράψετε στον παρακάτω πίνακα. Στην τρίτη στήλη του πίνακα να καταγράψετε τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η αντιθετική εκφορά σε κάθε περίπτωση.

Α΄ μέρος	Β΄ μέρος	Εκφορά

Ποια νομίζετε πως είναι η λειτουργία της και κατά πόσο είναι αποτελεσματική η χρήση της αντίθεσης στην προσπάθεια του Μαντίθου να πείσει το ακροατήριό του; Καταγράψτε τις σκέψεις σας και αιτιολογήστε τες.

2^ο Φύλλο Εργασίας

Δραστηριότητα 1:

κομᾶ: Αναζητήστε το λήμμα [στο λεξικό Liddell – Scott](#) και καταγράψτε τη σημασία του.

Παράλληλα για τη σημασία αλλά και τις συνήθειες, όσον αφορά στην κόμμωση των αρχαίων Ελλήνων, μπορείτε να ανατρέξετε στους παρακάτω ιστοτόπους:

- [Νομοθέτες και Τύραννοι](#): Να συγκαλείς τη συνέλευση των πολιτών σε διαστήματα τακτά.
- [Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Αθήνα](#)

καθώς και σε αναφορές σε αρχαία κείμενα:

- [Αριστοτέλης, «Ρητορικά», 1.9.26](#)
- [Αριστοφάνης, «Ίππης», 580](#)
- [Αριστοφάνης, «Όρνιθες», 1282](#)
- [Ηρόδοτος, 5.71](#)

Εικονιστικά μπορείτε να ενισχύσετε τα συμπεράσματά σας αξιοποιώντας την κρίση σας, μέσα από την μελέτη των εικόνων που θα βρείτε [εδώ](#) ή και άλλων που θα αναζητήσετε στο διαδίκτυο.

Ο Μαντίθεος ήδη στην έκθεση του κατηγορητηρίου του, στην παράγραφο 2, ισχυρίζεται ότι αντιμετωπίζεται από τους κατηγορούς του τουλάχιστον επιφυλακτικά, καθώς φέρει μακριά κόμη. Το *ἀηδῶς [ἢ κακῶς] διακείμενος* αυτής της παραγράφου σε αυτό ακριβώς αναφέρεται. Μπορείτε να δείτε το σχετικό σχόλιο που υπάρχει στο [Βιβλίο του Καθηγητή](#) (σελ. 44 του αρχείου). (Μπορείτε να το αναζητήσετε και από τους [σελιδοδείκτες](#), αφού το κατεβάσετε). Επίσης, αναζητήστε τη σημασία της λέξης «ἀηδῶς» [στο λεξικό Liddell – Scott](#).

Μετά από όσα μελετήσατε, να αιτιολογήσετε τη σύνδεση ανάμεσα στην εξωτερική εμφάνιση και τις πολιτικές επιλογές, στην οποία προέβαιναν οι Αθηναίοι

της εποχής του. Εμπλουτίστε το κείμενό σας με παραπομπές στα κείμενα που σας δίνονται, καθώς και με τη χρήση των εικόνων.

Δραστηριότητα 2:

ὄψις - ἔργον: Η αντίθεση ανάμεσα στο «φαίνεσθαι» και το «εἶναι» αποτέλεσε και αποτελεί ακόμα και σήμερα αιτία προβληματισμού και ανησυχίας. Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που συνδέονται με την εξωτερική εμφάνιση καθορίζουν συχνά εντυπώσεις, αντιδράσεις, ακόμη και νοοτροπίες ή πολιτικές στάσεις.

Δείτε το [βίντεο](#) (ως το 16'30'') από ένα πείραμα που έλαβε χώρα αρκετά χρόνια πριν και παρατηρήστε τις αντιδράσεις και τα συμπεράσματα των συμμετεχόντων.

Η ανησυχία αυτή, βέβαια, επηρέασε και τη φιλοσοφία:

- Ιδιαίτερα τον Καντ («Αρχές Φιλοσοφίας» Β' Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης, Κεφάλαιο 3, Ενότητα 3η: [Η ανάγκη μιας συνθετικής προσέγγισης \(Καντ\)](#)).
- Διαβάστε κάποιες [σκέψεις](#) σπουδαίων και μη.
- Και κάποιες ακόμα [ρήσεις](#).

Σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη εποχή, η ανησυχία αυτή έχει μετατραπεί και σε αντικείμενο επαγγέλματος. Οι Αισθητικοί Σύμβουλοι Εμφάνισης ("image makers") παίζουν συχνά καθοριστικό ρόλο στην επικοινωνιακή εικόνα των πολιτικών.

Το [βίντεο](#) που θα παρακολουθήσετε επιβεβαιώνει του λόγου το αληθές.

Μπορείτε να πάρετε σχετικές πληροφορίες και από τα παρακάτω άρθρα:

- [Οι "υπερβολικά ανθρώπινοι" πολιτικοί και η μετάλλαξη των image makers σε ... image breakers.](#)
- [Γιατί οι πολιτικοί βάφουν τα μαλλιά τους;](#)
- [Πολιτική VS Image Making](#)

Αξιοποιώντας τις σημειώσεις που κρατήσατε, γράψτε ένα άρθρο-έκκληση στους υποψήφιους πολιτικούς να επιδιώξουν το «εἶναι» και όχι το «φαίνεσθαι» στην πολιτική τους καριέρα εφεξής.

3^ο Φύλλο Εργασίας

φιλοτίμως και κοσμίως πολιτευόμενος:

Αφού αναζητήσετε τη σημασία των δύο επιρρημάτων [στο αρχαίο ελληνικό λεξικό Liddell – Scott](#) (*φιλοτίμως* και *κοσμίως*), να τη συγκρίνετε με την αντίστοιχη στη νέα ελληνική ([φιλότιμος/φιλότιμο](#) και [κόσμιος](#)).

ἐκ τῶν τοιούτων:

Σύμφωνα με το [Βιβλίο του Καθηγητή](#) (σελ. 51 του αρχείου) (μπορείτε να το βρείτε και από τους [σελιδοδείκτες](#), αφού το κατεβάσετε), ο εμπρόθετος προσδιορισμός έχει ιδιαίτερο νοηματικό βάρος, διότι α) συνδέει νοηματικά την ημιπερίοδο, στην οποία βρίσκεται, με τα προηγούμενα, β) αποτελεί το μέτρο αξιολόγησης και γ) αποτελεί τη βασική προϋπόθεση του *φιλοτίμως και κοσμίως πολιτεύεσθαι*, στο οποίο αποσκοπεί η δοκιμασία.

Αφού ανακαλέσετε τις γνώσεις που αποκτήσατε από τις προηγούμενες παραγράφους της *Πίστewος* του λόγου του Λυσία, καθώς και, αφού θυμηθείτε τη σημασία του *μετρίως βεβιωκώς* που αναφέρει ο Μαντίθεος στην [§ 3](#), αποδώστε διαγραμματικά το πρότυπο του βουλευτή που προτείνει ο δοκιμαζόμενος Μαντίθεος, αλλά και γενικότερα η πολιτικοκοινωνική αντίληψη της εποχής. Άλλωστε χαρακτηριστικά της τελευταίας είναι και τα ερωτήματα που τίθενται στον εκάστοτε δοκιμαζόμενο (βλ. [Βιβλίο Καθηγητή](#), σελ. 47 του αρχείου, που μπορείτε να το βρείτε και από τους [σελιδοδείκτες](#), αφού το κατεβάσετε).

Μπορείτε να αντλήσετε επιπλέον στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα του αρχαίου ελληνικού λόγου:

- [Ίσοκράτης, «Πρὸς Νικοκλέα», 15-26.](#)
- [Ίσοκράτης, «Ἀρχίδαμος», 59.](#)
- [Θουκυδίδης, «Ἱστορίες» 2.65.1-2.65.13.](#)
- [Θουκυδίδης, «Ἱστορίες» 2.42.3.](#)

4^ο Φύλλο Εργασίας

«...η πειστικότητα της **απόδειξης**, που ο ρήτορας πετυχαίνει με τη δεξιοτήτά του στο χειρισμό των εντέχνων πίστεων, δηλ. των λογικών επιχειρημάτων, του ήθους και του πάθους... αποτελούν τις κυριότερες αρετές στη διάρθρωση των λόγων του. Το σημαντικότερο όμως χαρακτηριστικό της τέχνης του Λυσία είναι η **ηθοποιία**, την οποίαν ο Διονύσιος Αλικαρνασσεύς (Λυσίας 8) αποκαλεί **εὐπρεπεστάτην ἀρετήν**. Ο ρήτορας πετυχαίνει να προσαρμόσει τον λόγο του στην προσωπικότητα του πελάτη του κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να δίδεται η εντύπωση ότι ο λόγος φέρει την προσωπική σφραγίδα του ομιλητή και όχι του επαγγελματία λογογράφου.» («Η αξία του έργου», [Εισαγωγή](#) από το Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 32-33).

Δραστηριότητα 1^η:

Αφού διαβάσετε τη θεωρία σχετικά με τους συλλογισμούς και τη μορφή των επιχειρημάτων ([προκείμενες-συμπέρασμα](#)) και την αξιολόγησή τους ([αλήθεια-εγκυρότητα → ορθότητα](#)) από το εγχειρίδιο της Έκφρασης-Έκθεσης της Γ' Λυκείου, να καταγράψετε τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί ο Μαντίθεος σε αυτές τις δύο παραγράφους. Στη συνέχεια, να τα αξιολογήσετε σχετικά με την ορθότητά τους.

Δραστηριότητα 2^η:

Σύμφωνα με όλα όσα αναφέρονται στην εισαγωγή, προσπαθήστε να «διαβάσετε» μέσα στις παραγράφους 18-19 την **ηθογράφηση** τόσο του ίδιου του Μαντίθεου, όσο και των κατηγορών και των δικαστών. Αφού καταγράψετε τον χαρακτηρισμό που θα εξαγάγετε από τα λεγόμενα του ρήτορα, παραπέμψετε με υπερσύνδεση στις αντίστοιχες λέξεις ή φράσεις του κειμένου. (Για οδηγίες ανατρέξτε στο [παράρτημα](#))

α) Μαντίθεος: _____

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

β) Κατηγοροι: _____

γ) Ακροατές: _____

Δραστηριότητα 3^η:

Τα *πάθη* που διεγείρει ο Μαντίθεος και στις παραγράφους αυτές με τον λόγο του αποτελούν οπωσδήποτε αποτελεσματικά όπλα για την επίτευξη του προσωπικού του στόχου: να επηρεάσει με τέτοιο τρόπο τους ακροατές-δικαστές, ώστε να επικυρώσουν την εκλογή του.

Να δώσετε σε κάθε συναίσθημα που πιστεύετε ότι εγείρεται στις ψυχές των ακροατών μια αντιστοιχία με ένα χρώμα και στη συνέχεια να τεκμηριώσετε τις απόψεις σας χρωματίζοντας με το αντίστοιχο χρώμα τις λέξεις του κειμένου που μαρτυρούν τις σκέψεις σας.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ	ΧΡΩΜΑ

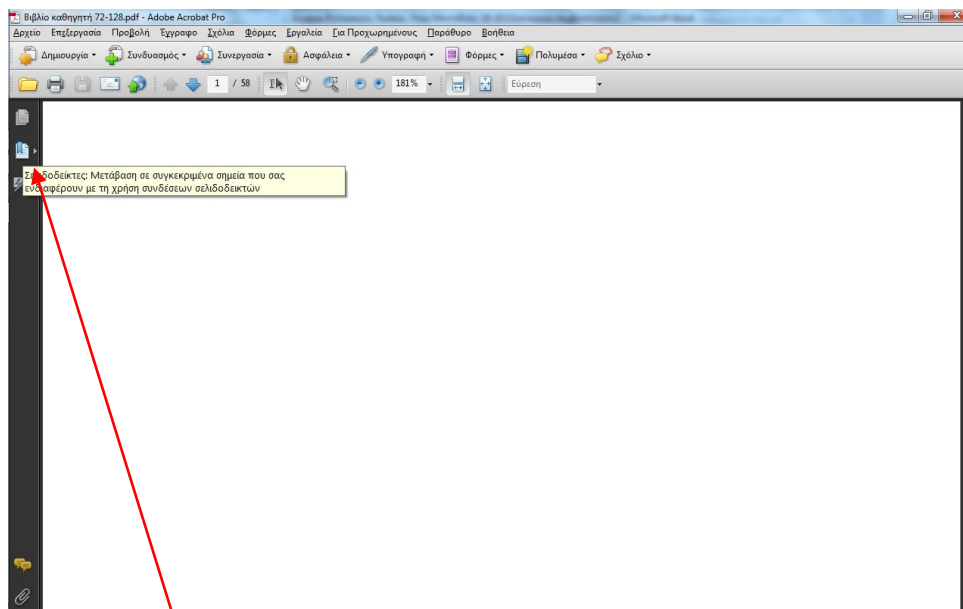
[18] Τῶν τοίνυν ἄλλων στρατειῶν καὶ φρουρῶν οὐδεμιᾶς ἀπελείφθην πώποτε, ἀλλὰ πάντα τὸν χρόνον διατετέλεκα μετὰ τῶν πρώτων μὲν τὰς ἐξόδους ποιούμενος, μετὰ τῶν τελευταίων δὲ ἀναχωρῶν. καίτοι χρῆ τοὺς φιλοτίμως καὶ κοσμίως πολιτευομένους ἐκ τῶν τοιούτων σκοπεῖν, ἀλλ' οὐκ εἶ τις κομᾶ, διὰ τοῦτο μισεῖν· τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα οὔτε τοὺς ιδιώτας οὔτε τὸ κοινὸν τῆς πόλεως βλάπτει, ἐκ δὲ τῶν κινδυνεύειν ἐθελόντων πρὸς τοὺς πολεμίους ἅπαντες ὑμεῖς ὠφελεῖσθε. [19] ὥστε οὐκ ἄξιον ἀπ' ὄψεως, ὧ βουλή, οὔτε φιλεῖν οὔτε μισεῖν οὐδένα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων σκοπεῖν· πολλοὶ μὲν γὰρ μικρὸν διαλεγόμενοι καὶ κοσμίως ἀμπεχόμενοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι γεγόνασιν, ἕτεροι δὲ τῶν τοιούτων ἀμελοῦντες πολλὰ κάγαθὰ ὑμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

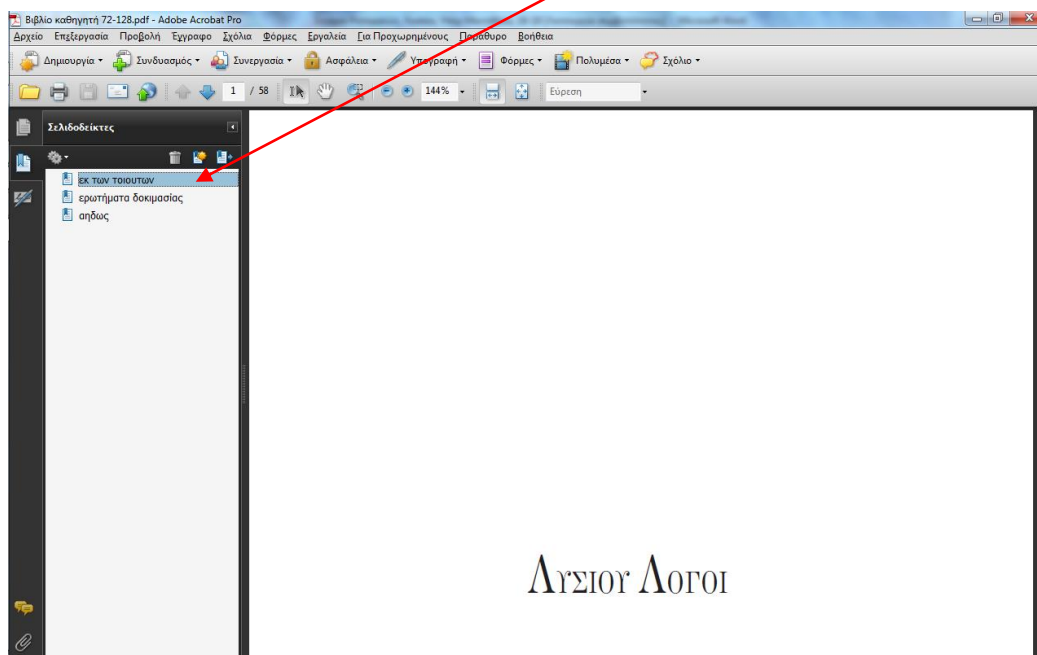
- α) Επιλέγω τη λέξη στην οποία θέλω να παραπέμψω.
- β) Στο μενού **Εισαγωγή** επιλέγω **Σελιδοδείκτης**.
- γ) Στο **Όνομα Σελιδοδείκτη** γράφω την ίδια λέξη και πατώ **Προσθήκη**.
- δ) Στη συνέχεια, επιλέγω τον χαρακτηρισμό που γράφω και κατόπιν από το μενού **Εισαγωγή** επιλέγω **Υπερσύνδεση** → **Θέση μέσα στο έγγραφο**.
- ε) Επιλέγω τον αντίστοιχο σελιδοδείκτη και πατώ **OK**.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

α) Πατήστε εδώ.

β) Θα αναπτυχθεί ένα παράθυρο με τους σελιδοδείκτες του κειμένου. Πατήστε τον σελιδοδείκτη που σας ενδιαφέρει κάθε φορά.

ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο αφορά μια πολύ μικρή ενότητα του δικανικού λόγου. Επομένως, οι δυνατότητες για διαφορετική ή πιο ευρεία προσέγγιση περιορίζονται. Ωστόσο, θα μπορούσε ενδεχομένως κάποιος να δώσει μεγαλύτερη σημασία και ίσως περισσότερη εμφάνιση στην έννοια της δοκιμασίας, καθώς και στη σύνδεση των δύο μερών του λόγου, της *Πίστewος* και του *Επιλόγου*. Μια ακόμα εναλλακτική δραστηριότητα θα μπορούσε να είναι η προσπάθεια των μαθητών να εικάσουν τόσο σχετικά με το περιεχόμενο του επιλόγου όσο και με την τελική έκβαση του δικανικού αυτού αγώνα.

Τέλος, θα μπορούσαμε να συνδέσουμε διαθεματικά τα ρητορικά κείμενα με τη δραματική ποίηση, ελέγχοντας λεξιλογικές συνάφειες που όμως εξελικτικά διαφοροποιούνται ως προς τη σημασία τους, αλλά και αποκτούν διαφορετική λειτουργικότητα. Για παράδειγμα το ζεύγος *ἀποκρίνομαι-ὑποκρίνομαι*, η έννοια της *ἠθοποιίας* στη ρητορική και το δράμα.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Αν και πιθανόν οι δραστηριότητες έχουν μια μάλλον καθοδηγητική μορφή εκ μέρους του διδάσκοντος, αυτό συμβαίνει λόγω του περιορισμένου διατιθέμενου χρόνου. Ωστόσο, η ελπίδα είναι οι μαθητές να αντιληφθούν τη σημασία και την αξία της ανακαλυπτικής μάθησης, αλλά και να ευχαριστηθούν την προσωπική τους δημιουργία. Επειδή, ακριβώς, όπως προλέχθηκε, η καθοδήγηση του διδάσκοντος είναι αρκετά εμφανής, το σενάριο μοιάζει να είναι μάλλον εφικτό και πραγματοποιήσιμο για τα δεδομένα της εκπαιδευτικής βαθμίδας για την οποία προορίζεται.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αναστασίου Γ. «Για μια σύγχρονη προσέγγιση του αρχαίου ρητορικού λόγου στη Μέση Εκπαίδευση». Στο *Ρητορικά Κείμενα Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης*, Βιβλίο Καθηγητή, σελ. 51 - 69.

<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGL->

[B124/document/4e57e073f050/4e57e0797ie1/4e9530afgppc.pdf](http://ebooks.edu.gr/courses/DSGL-B124/document/4e57e073f050/4e57e0797ie1/4e9530afgppc.pdf)

Αριστοτέλης, *Ρητορική Βιβλίο Πρώτο*. 2002. Εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια Δ. Λυπουρλής. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος.

Γιάννου, Τ. 2011. «Οι ΤΠΕ στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών». Στο *Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση και την εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη. Επιμορφωτικό Υλικό για την Επιμόρφωση των Επιμορφωτών στα ΠΑΚΕ*, τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ 02. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ, 104 - 128.

http://filologostpe.files.wordpress.com/2012/10/yliko_pe02-201106.pdf

Κακριδής, Φ. Ι. 2005. «Ρητορεία και Ρητορική». Στο *Αρχαία Ελληνική Γραμματολογία. Αρχαιογνωσία και Αρχαιογλωσσία στη Μέση Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: ΚΕΕ / ΙΝΣ (Ιδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη) [Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα – Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας].

<http://www.greek->

[language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/grammatologia/page_051.html](http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/grammatologia/page_051.html)

Κουτσογιάννης, Δ. 2012. «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης». Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32^{ης} Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ (Ιδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 208-222.

http://ins.web.auth.gr/images/MEG_PLIRI/MEG_32_208_222.pdf [10/11/2013]

Lesky, A. 1990. «Η τέχνη του λόγου». Στο *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*. Μτφρ. Α. Τσοπανάκης. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, 804-848.